

87851

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

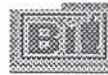
X. MİLLÎ MEVLÂNA KONGRESİ

• TEBLİĞLER •

Cilt I

KONYA VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ

BİOFARMA İLAÇ SANAYİ VE
TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN

KATKILARIYLA

2-3 MAYIS 2002 - KONYA

ISBN: 975-448-164-4

Bu bildiri kitabının basım ve kağıt masrafları Konya Valiliği İl Kültür M d rl     ile Biofarma İlaç Firmsının katkılarıyla bir kültür hizmeti olarak kar şılammı tır.

Selçuk Üniversitesi Basımevi 2002 – KONYA

DERGÂH KİLERİNE AİT 1317 (1899-1900) TARİHLİ EMTİA-İ TAÂMİYYE DEFTERİ

Safa ODABAŞI

Giriş

Bu araştırmanın konusu 1317 (1899-1900) yılında Mevlâna Dergâhı'nın mutfağında harcanan temel yiyecek maddeleri ile kullanılan bazı etnografik eşyalara, mutfak ve Dergâh içerisinde yürütülen bazı hizmetlere karşılık 1 yıl boyunca yapılan harcamaları kapsamaktadır.

1925 yılında Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına kadar tarikatlar toplumun önemli kurumlarından idi. Başlangıcı Selçuklular zamanına kadar inen çok sayıda tarikat, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde etkin olmuştur. Bunların içerisinde Mevlevi Tarikatı, elit tabakaya hitap eden, Osmanlı Sultanları'nın koruduğu ve birçok şehirlerde mevlevihaneleri bulunan büyük tarikatlardan birisidir.

Bu çalışmada 1317 (1899-1900) yılına ait matbahta tutulan bir defterden yararlanarak dergahın 1 yıl içerisinde tükettiği temel yiyecek maddeleri (Tahıl, sebze, meyve, süt ürünleri) matbahta kullanılan eşyalar, yakacak ve aydınlatma araçları ortaya konmaktadır. Şahsi kütüphanemizde bulunan bu defterdeki bilgilerden hareketle Matbah-ı Şerif'in yönetimini, tekkedeki günlük hayatı ayrıntılarıyla öğrenme imkanına kavuşuyoruz. Tarih araştırmalarında bu tür kurumların sosyal tarihini ve gündelik hayatını öğrenme bakımından çeşitli masraf ve kiler kayıt defterlerinin önemi büyüktür. Benzer çalışmalar bazı manastırlar için de gerçekleştirilmiştir.

1317 Senesi Martı ibtidâsından nihayetine kadar Mevlâna Dergâh-ı Şerifi kilerine giren yiyecek maddeleri ile eşya ve hizmetlere karşı ödenen mesârifin beyanı.

Bilindiği üzere Osmanlı döneminde bütün tekke ve zaviyelerde müntesiplerin iâşe ve ibâtelere, tekke ve zaviyelerin kendi bütçelerinden karşılanıyordu.

Mevlevilerde bütçeyi teşkil eden gelirler, Evkâf-ı Celâliye'den sağlanan kira gelirleri ile vakıf tarlalarından hasat edilen yiyecek maddeleri ve niyaz yoluyla hediye edilen türlü yiyecek maddeleri ve eşyadan oluşuyordu.

Mevlâna Dergâh-ı Şerifi'nde gelir ve giderlerin hesap edilmesi sorumluluğu Dergâh-ı Şerif matbahı'nın başı olan Sertabbah Dede Efendi uhdesine verilmiştir. Sertabbah Dede Efendi'ye verilen bu görev aslında bir kontrol görevidir. Zira Sertabbah Dede Efendi'nin çarşı-pazar alışverişleriyle ilgilenecek vakti yoktur. O sırf canların, yani ikrar verip soyunan dervişlerin manevi terbiyesiyle meşguldür. Yemeklerin pişmesi ve kotarılmasında Kazancı Dede kendisine yardımcı olduğu gibi mubâyaa işleri için de kendisine bir vekilharç tayin edecektir.

Vekilharç çarşı ve pazardan gerek kendi eliyle ve gerekse Pazarcı Dede veya diğer dervişler yediyle yapılan masrafları basit muhasebe usulüyle yevniye defterine geçirecektir.

Deftere geçirilen giderler günlük olarak yazıldığı gibi bazı yiyecek maddeleri ile odun gibi yakacak maddeleri aylık hesap edilip ayrı bir sütunda cmal edilerek ay sonunda müfredâtı yapılan mesârife dahil edilmektedir.

1317 senesi Dergâh-ı Şerif kilerine intikal eden taâmiye ve diğer emtia-ın ve hizmetlerin mesârifinin geçirildiği 12 aylık listenin tetkikinde gözümüne bazı ilginç noktalar rastladı. Bunları hiçbir yorum yapmadan aşağıda gösteriyorum:

317 Mart ayında

	Kurus	Para
l'züm bağının budanması, 8 amele :	40	-
ultan Selim Bahçesi'ne amele Şefik yediyle:	20	-
ultan nevrüzda süt asel şeker bedeli :	30	-
aire önündeki bahçeye şair ektirme ücreti	19	-
nginar, 20 adet, fiyatı 1 kuruş 20 para, Bakkalbaşından:	30	-
ân-ı Aziz daireye Karamanlı Osman ustadan :	5	-

1317 Nisan ayında

Kânûn-i Sâni ve Şubat Muharremiye senetlerine : 23 10

1317 Mayıs ayında

Efendimize taze fasulye kıyye 1 : 2 20

Bozdamesine palan yüzü kaplama ücreti : 16 -

Efendimize tas yoğurdu : 1 10

Derviş Mustafa'ya 2 peştamal : 8 -

Efendimize ekmek kadayıfı : 1 20

Bozdamesinin ayağına nal : 6 -

1317 Temmuz ayında

Dergâh-ı Şerife gelen gaz hamaliyesi : - 30

Aşçıya don ve işlik ve terzi ücreti : 59 10

1317 Ağustos ayında

Meramdan canların nakliyesine araba 5, landon 1, kağıt 3 : 95 -

1317 Eylül ayında

Dede bağına yaptırılan kebab fırını için tuğla : 20 -

Hazret-i Pîr Efendimizin dârü'l-bekâyâ irtihali } : 141 10

Gününe hürmeten yapılan âyin-i cem mesârifi, } : 141 10

Müfredat defteri Ser tarik Dede efendiye teslim } : 141 10

Efendimiz için divlek ve kavun : 3 30

İhvânın Meram'da bulunduğu sırada konak bekçisi

Derviş Emin'e 8 haftalık yevmiye : 160 -

Yukarıda söylediğimiz gibi; Dergâh-ı Şerif taâmiyesi ve sair masraflar Sertabbah Dededen alınıp Vekilharç tarafından yerlerinde kullanılarak şubat nunda muhasebesi yapılarak Sertabbah dedeye sunulup Vekilharç kendisine ra ettirmektedir.

Bunun için defterin sonunda aşağıda göstereceğimiz zabıt tutulmuştur.

“Üç yüz on yedi senesi Martı ibtidasından Şubatı nihayetine kadar Dergâh-ı Şerif taâmiyesine ait masârifâtın miktarı ber vech-i müfredât derûn-i fterde ve ber mûcib-i icmâl bâlâda gösterildiği vechile yirmi iki bin dokuz otuz sekiz kuruş on para'ya bâliğ olmuş ve meblâğı mezkûr dahi Sertabbah Efendi Hazretleri yedinden alınıp aid olduğu mahallere verilmiş ve ancak lahm ve kuyruk ve nân-ı aziz esmânî iş bu hesaba dahil olmayıp mûmâîh tarafından o dahi yeden bi-yed kasap ve ekmekçiye tediye kılınmış olduğu bu babda Efendi mûmâileyhte alacağımız kalmadığını tasdik ile iş bu defter-mûmâileyhte tevdi ederiz.”

Temmuz 318

Dergâh-ı Şerif

mûmâileyhin mahdûmu

Vekilharçes-Seyyid

met Hasib

Hamza el-Mevlevi

Şimdi de örnek olmak üzere 1317 senesi Mart ayında Dergâh-ı Şerif kine giren taâmiye ve diğer eşya ve hizmetlerin beyanı ve aylık icmâlini göre-

Üçyüz onyedi senesi Martı ibtidâsından nihayetine kadar marifet-i âcizanemle Dergâh-ı Şerif kilerine vukû bulan masârifâtın beyanı

Masârifât-ı müteferrikanın Beyanı

<u>İ</u>	<u>Birim</u>	<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
ıurta	-	4	-
a	1 kıyye	1	20
on	-	9	10
nak	-	4	20
ıç unu	2	2	-
<u>İ</u>	<u>Birim</u>	<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
ırt	2 kıyye	2	20

Gaz yağı	-	2	-
		21	10
Patates	9 kıyye	4	20
Yumurta	-	2	-
Gaz yağı	-	2	-
Dakik	batman 1	6	-
Kahve	kıyye 1	9	-
Pürhassa	kıyye 12	6	-
Yoğurt	kıyye 1	1	-
Zeyt yağı	kıyye 1	8	-
		63	30
Soğan	kıyye 1	1	-
Sebun	kıyye 1	1	-
Tuz	kıyye 4	2	-
Isbanak	kıyye 9	4	-
Mercimek	kıyye 1	1	-
Yumurta	-	2	30
Yoğurt	-	2	-
Gaz yağı	kıyye 1	12	40
Üzüm bağı budama			
ücreti ameile 8	-	40	-
Sultan Selim Bahçesine			
Ameile Şefek yediyle	-	20	-
		146	20

<u>Cinsi</u>	<u>Birim</u>	<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
Nohut	kıyye 1	1	-
Kışniş	kıyye 1	2	-
Purhassa	kıyye 10	5	-
Yumurta	-	5	-
Bamye	dirhem 100	2	-
Süt	-	2	-
Yoğurt	-	2	-
Patetes	kıyye 10	5	-
Domates suyu	kıyye 2	10	-
Elma	kıyye 1	1	20
Mum	deste 1	2	20
		181	10

Nevruz Sultanda süt, asel ve

• X. Millî Mevlâna Kongresi •

er bedeli	-	24	20
hve	kiyye 1	8	20
ğurt	kiyye 2	2	20
anak	kiyye 10	5	-
riye	-	1	20
		323	30
murta	-	2	-
chassa	kiyye 10	5	-
non	8 adet	2	-
gan	kiyye 14	7	-
z	kiyye 4	2	-
<u>İsi</u>	<u>Birim</u>	<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
ürge	-	1	-
çubuğu deşiren Derviş Ferhata		6	-
ürge	-	2	-
		264	20
niş	kiyye 1	2	-
hut	kiyye 1	1	10
ates	kiyye 7	4	-
re önünde bahçeye			
ektirme ücreti			
k yediyle	-	19	-
ia	kiyye 2	1	20
	-	2	20
nurta	-	3	-
nya	dirhem 100	2	-
		297	
ut	kiyye 8	2	-
ğurt	kiyye 2	2	20
hassa	kiyye 10	5	-
nates suyu	kiyye 2	10	-
m daireye	deste 2	5	-
rit daireye	deste 2	2	20
yağı daireye	kiyye 2	3	-
dan çibık nakliyesi		7	-
ik	kiyye 9	20	20
i edha için)			

<u>Cinsi</u>	<u>Birim</u>	<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
Bamye	kiyye 1	8	-
Limon	25 adet	6	10
Elma	kiyye 2	5	10
Şehriye	kiyye 12	5	-
Kışniş	-	2	20
Kaysı	kiyye 1	1	10
Nohut	kiyye 1	1	-
Dakik	batman 1	10	-
Sumak	dirhem 100	1	-
		409	20
Bakla	kiyye 4	16	-
Pirinç unu	kiyye 1	4	-
Süt	kiyye 16	23	-
Kaymak	tabak 1	2	20
Yumurta	48 adet	6	-
Lahana	6 adet	9	-
Yağ	kiyye 12	12	-
Kahve	kiyye 1	9	-
		491	10
Sirke	kiyye 3	4	20
Kahve ve sabun hamaliyesi		1	-
Enginar 20 bakkal başından		30	-
Defa şehriye		1	20
Limon 5 adet		10	-
<u>Cinsi</u>	<u>Birim</u>	<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
Domates suyu	kiyye 2	10	-
Bozdamesinin ayağına nal		6	-
		545	20
Yoğurt	kiyye 2	2	-
Tuz	kiyye 4	2	-
Tas yoğurdu	2 adet	2	20
Derviş Hasana paça ve kelle ütülmesine		10	20
Lamba şişesi	1	1	20
Limon	16 adet	4	-
Mum	deste 2	5	-
Tuz	kiyye 4	3	-
		582	10
Kışniş	kiyye 1	2	-

• X. Millî Mevlâna Kongresi •

ı	kiyye 2	1	10
ırt	kiyye 2	2	20
ya	dirhem 150	2	-
urta	-	2	20
on	12 adet	2	-
adayıf	kiyye 12	19	20
es	kiyye 5	3	20
		620	20
ı aziz kara-nam			
an ustadan		5	-
b	kiyyel Şefik yediyle	2	20
nak	tabak 2	6	-
	<i><u>Birim</u></i>	<i><u>Kurus</u></i>	<i><u>Para</u></i>
ı	12	3	-
urta	20	2	-
ak	kiyye 10	5	-
ırt	kiyye 2	2	-
t	deste 1	2	20
	kiyye 4	2	-
		663	20
es	kiyye 8	8	-
ı	kiyye 18	12	-
iş	kiyye 1	2	-
ıt	kiyye 1	1	-
ates suyu	kiyye 2	10	-
k	batman 1	10	-
rt	kiyye 2	4	-
assa	kiyye 8	4	-
		711	20
ak	kiyye 8	4	-
es	kiyye 8	5	-
ehriye	kiyye 1	3	20
urta	-	2	-
	-	1	20
on	10 adet	2	20
ıa	dirhem 100	2	20
		732	20

<u>Cinsi</u>	<u>Birim</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
İzaz yağı	kiyye 1 daireye	2	-
Am	deste 1 daireye	2	20
Yoğurt	kiyye 1	2	-
Terhon	-	1	20
Limon	adet 2	-	30
Dakik	batman 1	10	-
Humurta	20 adet	2	-
Yoğurt	kiyye 1	2	-
Yekün		704	30

1317 Martı ibtidasından sonra kadir yapılan diğer mesâriften sade yağ, hatabın yani odunun, şekerin, kasap Hacı Ahmet'den alınan Lahm (et) kuyruk, paşa ve iydi edha (Kurban Bayramı) için alınan etin beyanıdır.

<u>Cinsi</u>	<u>Kiyye</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Sade yağ	30	217	20
<u>Cinsi</u>	<u>Yük</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Odun	25	149	10
<u>Cinsi</u>	<u>Kiyye</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Şeker	46	126	30
<u>Cinsi</u>	<u>Kiyye</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Lahm, kuyruk paça	149	806	-

İcmal (Mart ayının tüm masrafı) :

	<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Masârif-i müteferrika	: 704	30
Sade yağ	: 217	20
Hatab	: 149	10
Şeker	: 126	20
Yekün	1241 kuruş	10 para

Aşure Masrafı:

<u>Cinsi</u>		<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>
Buğday haraye 8		72	-
Taş döğücü ve hamaliyesi Mevlüde		8	-
Nohut	2 kiyye	3	-
Fındık	4 kiyye	16	-
Çörek otu	200 dirhem	2	-

• X. Millî Mevlâna Kongresi •

Yemiş	3 kiyye	6	-
Şam fıstığı	1 kiyye	14	-
Astar	3 arşın	2	-
Ceviz	kiyye 4	28	-
Kışniş şekeri	kiyye 2	4	-
Kışniş şekeri	kiyye 3	7	20
Badem şekeri	kiyye 3	42	-
Kızıl üzüm	kiyye 4	8	-
Susam	kiyye 2	2	-
Şeker hamaliyesi	-	1	20
<u>Cinsi</u>		<u>Kurus</u>	<u>Para</u>
Üç kazan ücreti	-	15	-
Hamaliyesi	-	2	-
Kase	30 adet	88	20
Hamaliyesi	-	-	20
Kazan hamaliyesi	-	2	-
Yekün		774	20

Sonuç

Mutlu bir tesadüfle elimize geçen Mevlâna Dergâhı'nın mutfak giderlerini gösteren 1317 (1899-1900) tarihli defter öncelikle Dergâh'ın çok önemli bir kesitine ışık tuttuğu için tarihi öneme sahiptir. Bu defter yardımı ile sadece Dergâh'ta tüketilen yiyecek ve içecek maddelerini öğrenmiyoruz; aynı zamanda mutfak yönetiminin Dergâh yöneticisi ile vakıf arasında olan yönetim bağlantısını öğreniyoruz; mutfak giderlerinin kimler tarafından idare edildiğini öğreniyoruz. Yapılan harcamalardan yola çıkarak 1317 yılında Dergâh'ta barınan ve misafir edilenler hakkında bilgi ediniyoruz. Ayrıca kiler defterindeki yıllık listelerde yiyecek ve içecek maddeleri harcamaları da gösterilmiştir. Böylelikle Dergâh'taki günlük hayat, ağaçların budanması gibi masrafların yanı sıra, Muharrem ayında aşure pişirilmesi için yapılan masraflar da ayrıntılı biçimde gösterilmiştir.

Sonuç olarak, günümüzde müzede bir bölüm olarak gördüğümüz Aatbah-ı Şerif'in Dergâh'ın en önemli bölümlerinden birisi olduğunu teyid eden bu defter, Dergâh'ın yiyecek içecek programını da aydınlatıcı bir belge üviyetindedir.